Celebrating 50 YEARS 1977-2027

9 મી અધતન આવૃત્તિ

રાજ્ય પરીક્ષા બોર્ડ, ગાંધીનગર આયોજિત

LATEST 2027

શિક્ષક યોગ્યતા કસોટી

TET-II

ભાષા

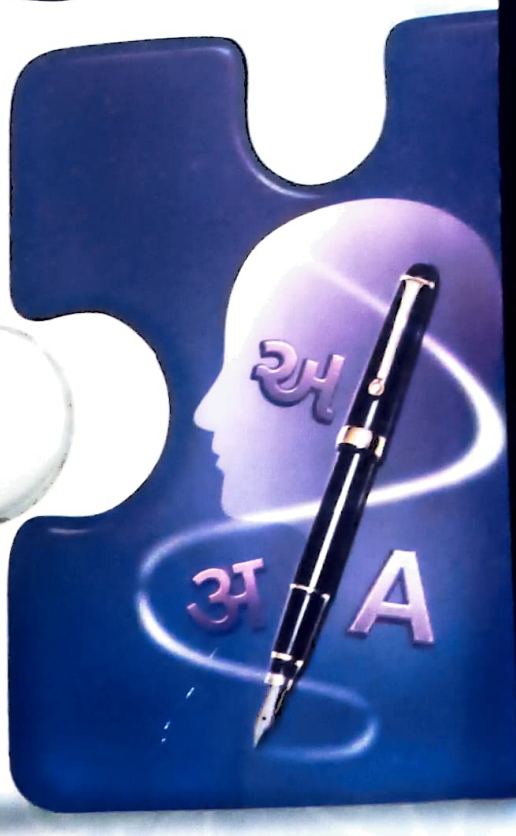
ધોરણ 6 થી 8

વિભાગ 1 અને 2 ના અભ્યાસક્રમ માટે

ઉપયોગી લિબર્ટી સહાયક

- બાળવિકાસ અને શૈક્ષણિકશાસ્ત્રનો સમાવેશ
- ભાષા અર્થગ્રહણ સાથે વ્યાકરણના મુદ્દાઓનું યોગ્ય નિરૂપણ
- ગુજરાતી, અંગ્રેજી, હિન્દી અને સંસ્કૃત ભાષા તથા પદ્ધતિશાસ્ત્રની મુદ્દાસર માહિતી
- અભ્યાસક્રમ અનુસાર સામાન્ય જ્ઞાન, તાર્કિક અભિયોગ્યતા અને શિક્ષણના વર્તમાન પ્રવાહોનો સમાવેશ

સંપાદન : જગદીશ પટેલ

LIBERTY
PUBLICATION
EXPERTS IN COMPETITIVE CAREER GUIDANCE

અનુક્રમણિકા

વિભાગ 1

બાળવિકાસ ..... 1.3 - 1.62

- **વિકાસની સંકલ્પના અને અધ્યયન સાથેનો સંબંધ**
  - વિકાસની વ્યાખ્યા
  - વિકાસનો અર્થ
  - માનવ વિકાસના તબક્કાઓ
- **બાળવિકાસનાં લક્ષણો અને સિદ્ધાંતો**
  - વિકાસની લાક્ષણિકતાઓ
  - બાળવિકાસનાં મુખ્ય પાસાંઓ
  - માનવવિકાસનાં પ્રકારો
  - માનવ-વિકાસનાં સિદ્ધાંતો
  - વિકાસના સિદ્ધાંતનું શૈક્ષણિક મહત્ત્વ
- **વારસો અને વાતાવરણની બાળવિકાસ પર અસર**
  - વારસો
  - વાતાવરણ
  - વૃદ્ધિ અને વિકાસનો તફાવત
- **સામાજિકીકરણ પ્રક્રિયાઓ : સામાજિક જગત અને બાળક (શિક્ષક, માતાપિતા, સહપાઠી)**
  - સામાજિકતાનો વિકાસ
  - સામાજિકીકરણની વ્યાખ્યા
  - સામાજિકીકરણની સંસ્થાઓ
  - સામાજિકીકરણની પ્રક્રિયાનાં લક્ષણો
  - સામાજિકીકરણનું મહત્ત્વ
  - સામાજિકીકરણને અવરોધતાં પરિબળો
  - બાન્દુરાનો સિદ્ધાંત અને ફલિતાર્થ
  - બાંન્દુરાના સિદ્ધાંતના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો
- **જીન પિયાજેના અધ્યયન રચનાત્મક સિદ્ધાંત, વાયગોત્સ્કીનો અધ્યયનના સામાજિક સંરચનાવાદનો સિદ્ધાંત**
  - પ્રસ્તાવના
  - બોધાત્મક વિકાસ
  - જીન પિયાજે
  - વાયગોત્સ્કીના શિક્ષકો માટે સૂચિતાર્થો
- **અધ્યયનના સિદ્ધાંતો : સ્કીનર, થોર્નડાઇક, પાવલોવ**
  - અધ્યયનની વ્યાખ્યા
  - અધ્યયન : સંકલ્પના અને સ્વરૂપ
  - અધ્યયનનો અર્થ
  - અધ્યયનની લાક્ષણિકતાઓ
  - અધ્યયનનાં માર્ગો
  - આંતરસૂઝ દ્વારા અધ્યયન
  - અધ્યયનના સિદ્ધાંતો
- **બાળકેન્દ્રી શિક્ષણ**
  - પ્રસ્તાવના
  - ગિજુભાઈના શિક્ષણદર્શનની વિશિષ્ટતાઓ
  - કેળવણીની વિભાવના
  - શિક્ષણના ઉદ્દેશો
  - અભ્યાસક્રમ
  - શિક્ષણ પદ્ધતિઓ
  - શિક્ષકની ભૂમિકા
  - શિસ્ત
  - શાળાનું પર્યાવરણ
  - કુદરત દ્વારા નૈતિક અને આધ્યાત્મિક કેળવણી
  - ગિજુભાઈના શિક્ષણદર્શનનું મૂલ્યાંકન
  - જહોન ડ્યુઈનું શિક્ષણદર્શન
  - આધુનિક શિક્ષણપ્રથા પર જહોન ડ્યુઈની વિચારધારાની અસરો
- **બુદ્ધિની સંકલ્પના અંગેનો સમીક્ષાત્મક દૃષ્ટિકોણ**
  - બુદ્ધિનો અર્થ, વ્યાખ્યાઓ અને સ્વરૂપ
  - બુદ્ધિ અંગેના અભિગમો
  - થોર્નડાઇકના બુદ્ધિના પ્રકારો
  - ગેરેટના બુદ્ધિના પ્રકારો
  - બુદ્ધિ વિતરણ તથા માપન
  - બુદ્ધિઆંક
  - બુદ્ધિકસોટી
- **હાવર્ડ ગાર્ડનરનો બહુવિધ બુદ્ધિનો સિદ્ધાંત**
- **જાતિવિષયક ભેદ દૂર કરવામાં કેળવણીની ભૂમિકા**
  - પ્રસ્તાવના
  - પુરુષત્વ અને સ્ત્રીત્વ અંગેનું સામાજિક બંધારણ
  - કુટુંબના અન્ય સામાજિક માળખા સાથેનું પ્રત્યાયન અને ઓળખ
  - શાળામાં જાતિ અભ્યાસક્રમ : પાઠ્યપુસ્તક, વર્ગખંડ પ્રક્રિયા-શિક્ષક વિદ્યાર્થી વચ્ચેની આંતરક્રિયાના સંદર્ભમાં જાતીયતાની અસર
  - શાળામાં જાતીય સમાનતા સંદર્ભે કામગીરી
- **વૈયક્તિક ભિન્નતા : ભાષા, જાતિ, સમાજ, ધર્મ વગેરે આધારિત**
  - વ્યક્તિગત ભિન્નતા વ્યાખ્યા અને સ્વરૂપ
  - વ્યક્તિગત ભિન્નતાના પ્રકાર
  - વ્યક્તિગત ભિન્નતાનાં કારણો
  - વ્યક્તિગત ભિન્નતાઓ પારખવા માટેની પદ્ધતિઓ
  - વ્યક્તિગત ભિન્નતાના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો
- **અધ્યેતાની ભાષા અને શાળા**
  - પૂર્વપ્રાથમિક શિક્ષણની ઐતિહાસિક ભૂમિકા
  - સાંવેગિક વિકાસ અને તેને નિયંત્રણ કરવાની ક્ષમતા
- **મૂલ્યાંકન : સંકલ્પના, અધ્યયનનું મૂલ્યાંકન, અધ્યયન માટેનું મૂલ્યાંકન, સતત અને સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન, રચનાત્મક મૂલ્યાંકન**
  - મૂલ્યાંકનનો અર્થ
  - કોઠારી શિક્ષણપંચની દૃષ્ટિએ
  - માપનનો અર્થ અને પ્રકારો
  - મૂલ્યાંકન પ્રક્રિયાનાં લક્ષણો

- મૂલ્યાંકન પ્રક્રિયાનાં સોપાનો
- મૂલ્યાંકન પ્રક્રિયાના ઉપયોગ
- મૂલ્યાંકનનાં હેતુઓ
- મૂલ્યાંકનનાં સાધનો
- સતત અને સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન
- સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકનનાં હેતુઓ
- મૂલ્યાંકનનાં પ્રકારો
- મૂલ્યાંકન પત્રક
- મૂલ્યાંકનની ગ્રેડિંગ પદ્ધતિ
- મૂલ્યાંકનની કસોટી
- મૂલ્યાંકનનું મહત્ત્વ
- રચનાત્મક મૂલ્યાંકનની પ્રવિધિ
- શાળાકીય સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન

વર્ગખંડમાં અધ્યેતાઓની વર્ગખંડ તત્પરતા, અધ્યયન અને વિવેચનાત્મક ચિંતનના વિકાસ અને અધ્યેતાની અધ્યયન સિદ્ધિના મૂલ્યાંકન માટે યોગ્ય પ્રશ્નોની રચના

- વર્ગખંડ આંતરક્રિયા
- શાળા, વર્ગખંડ અને અધ્યયન પ્રક્રિયાને સંગઠિત કરવાના રસ્તાઓ
- પ્રવૃત્તિ આધારિત જૂથ સહાયક અધ્યયનનાં હેતુઓ
- જૂથ સહાયક અધ્યયન માટેનાં જૂથોની રચના
- જૂથ કાર્ય પ્રણાલી
- જૂથકાર્યના ફાયદા
- બહુશ્રેણીય શાળાની જરૂરિયાત
- બહુશ્રેણીય શાળાની પદ્ધતિઓ
- બહુશ્રેણીય શિક્ષણની પ્રયુક્તિઓ
- બહુશ્રેણીય શિક્ષણ વ્યવસ્થામાં અસરકારક વર્ગ-વ્યવસ્થાપન
- શ્રેણીવિહીન ઘટક શિક્ષણ
- પ્રશ્ન રચનાનાં સોપાનો
- વિવિધ પ્રકારના પ્રશ્નો
- સારા પ્રશ્નપત્રની રચના
- પ્રશ્નપત્રની ઉપયોગિતા
- મૂલ્યાંકન માટે અસરકારક કસોટીઓની રચના
- આદર્શ કસોટી રચના વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો
- બ્લ્યૂ પ્રિન્ટની સંકલ્પના

સમાવેશી શિક્ષણની સંકલ્પના અને વિશિષ્ટ જરૂરિયાતવાળા બાળકોની સમજ.....1.63 - 1.81

ઉપેક્ષિત, વંચિત અને વિવિધ પરિવેશ ધરાવતાં અધ્યેતાને સંબોધવા

- બંધારણમાં શિક્ષણ સંબંધી જોગવાઈઓ
- ભારતીય બંધારણમાં સમાનતા માટે શિક્ષણ
- માનવ અધિકારોનું શિક્ષણ
- માનવ અધિકારના શિક્ષણમાં તંત્ર અને શાળાની ભૂમિકા
- માનવ અધિકારોના શિક્ષણમાં શિક્ષકની ભૂમિકા
- ભારતીય શિક્ષણમાં બહિષ્કૃતિકરણનાં સ્વરૂપો

અધ્યયન અક્ષમતા અથવા દિવ્યાંગતા ધરાવતા બાળકોની જરૂરિયાતોને સંબોધવી

- અક્ષમતાની ઓળખ અને મૂલ્યાંકન
- અધ્યયન મુશ્કેલીઓ ધરાવતાં બાળકોના શિક્ષણ માટેનાં અભિગમો અને કૌશલ્યો

મેધાવી અધ્યેતાઓની જરૂરિયાતને સંબોધવી/ પ્રતિભાશાળી, સર્જનાત્મક અને વિશિષ્ટ ક્ષમતા ધરાવતા અધ્યેતાને સંબોધવા

- વિશિષ્ટ જરૂરિયાતવાળાં બાળકો - પ્રસ્તાવના
- અધ્યયન મુશ્કેલીઓનો વિસ્તાર
- વિશિષ્ટ બાળકોનાં લક્ષણો અને પ્રકારો
- મેધાવી બાળકો અને સર્જનશીલ બાળકો
- શૈક્ષણિક પછાત બાળકો

સમાવેશી શાળા અને શિક્ષક

- શિક્ષણમાં સમતા, સમાનતા-સમાવેશી શિક્ષણની સંકલ્પના
- સમાવેશી શિક્ષણમાં વિવિધ સંસ્થાઓની ભૂમિકા
- સમાવેશી શિક્ષણનું મૂલ્યાંકન

અધ્યયન અને અધ્યાપન શાસ્ત્ર.....1.82 - 1.135

વિદ્યાર્થી કઈ રીતે વિચારે છે અને શીખે છે ?

- માનસિક પ્રક્રિયાની સંકલ્પના
- વિવિધ માનસિક શક્તિઓ
- માનસિક શક્તિઓનું મહત્ત્વ

અધ્યેતાની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમાં પછાતપણાનાં કારણો

- રસની સંકલ્પના અને વ્યાખ્યાઓ
- રસનાં ક્ષેત્રો
- રસના પ્રકાર
- રસમાપન
- મનોવલણની વ્યાખ્યા અને સ્વરૂપ
- મનોવલણ પર અસર કરતાં ઘટકો
- મનોવલણના પરિવર્તનમાં અવરોધો
- માઇક્રોટીચિંગ અર્થ અને સોપાનો
- માઇક્રોટીચિંગના પ્રકારો
- માઇક્રોટીચિંગનું મહત્ત્વ
- શિક્ષણનું આયોજન
- એકમ આયોજન
- વિશિષ્ટ વર્ગખંડ સત્રનું આયોજન
- વિશિષ્ટ વિદ્યાર્થી માટેનું આયોજન
- અધ્યાપનના હેતુઓ અને અનુભવો
- પ્રજ્ઞા અભિગમ
- પ્રજ્ઞા વર્ગખંડનું ભૌતિક પર્યાવરણ
- પ્રજ્ઞાવર્ગની રચના
- આયોજનમાં સમાવવાની ચાવીઓ
- વર્ગખંડ અધ્યયનનું વ્યવસ્થાપન
- પ્રવર્તમાન શિસ્તની પ્રક્રિયા
- નિદાનાત્મક કાર્ય
- નિદાન કસોટી અને સિદ્ધિ કસોટીનો તફાવત
- ઉપચારાત્મક કાર્ય

શાળામાં અને શાળા બહાર થતાં અધ્યયન વચ્ચેનો સંબંધ અને તફાવત

- અધ્યયન પ્રક્રિયા
- અધ્યયનનાં સાધનો
- વર્ગખંડમાં શિક્ષકનો વર્ગવ્યવહાર
- અધ્યયનના સાધન તરીકે પ્રયોગશાળા

- અધ્યયનના સાધન તરીકે વર્ગખંડ બહારની જગ્યા
- અધ્યયનના સાધન તરીકે બિલ્ડિંગ

અધ્યયનમાં સામાજિક-સાંસ્કૃતિક અને જ્ઞાનાત્મક પ્રક્રિયાઓ
- અધ્યયનની વ્યાખ્યા
- અધ્યયન : સંકલ્પના અને સ્વરૂપ
- અધ્યયનનો અર્થ
- અધ્યયન પ્રક્રિયાનું સ્વરૂપ
- અધ્યયનની લાક્ષણિકતાઓ
- અધ્યાયનનાં માર્ગો
- અધ્યયનનાં ક્ષેત્રો
- અધ્યયન-અધ્યાપન પ્રયુક્તિઓ
- અધ્યયન પ્રયુક્તિઓ
- અધ્યાપન પ્રવૃત્તિઓનું મહત્ત્વ
- અધ્યાપન કૌશલ્ય - અર્થ અને મહત્ત્વ
- વિવિધ અધ્યાપન કૌશલ્યો

સંરચનાત્મક 5 E મોડેલ
- પરિચય
- મોડેલના મુખ્ય પાંચ તબક્કાઓ
- 5 E મોડેલના મુખ્ય ફાયદા

પ્રેરણાના સિદ્ધાંતો
- પ્રેરણાની વ્યાખ્યાઓ અને સ્વરૂપ
- પ્રેરણાનું સ્વરૂપ
- પ્રેરણાના પ્રકારો
- પ્રેરણાને અસર કરતાં પરિબળો
- આવેગનો અર્થ અને સ્વરૂપ

વર્ગવ્યવહારને અસર કરતાં પરિબળો
- વિદ્યાર્થીઓની યોગ્ય બેઠક વ્યવસ્થા
- પ્રત્યાયન અને બોલવાની ભાષા

અધ્યયનને અસર કરતાં પરિબળો

અધ્યયન સંક્રમણ
- અર્થ અને વ્યાખ્યા
- અધ્યયન સંક્રમણના સિદ્ધાંતો
- શૈક્ષણિક મહત્ત્વ

અધ્યાપન સૂત્રો
- અધ્યાપન સૂત્રોનો અર્થ, વ્યાખ્યા
- અધ્યાપનનાં સૂત્રો
- અધ્યાપનનાં સૂત્રોનું મહત્ત્વ

જ્ઞાન/બોધ અને સંવેગો
- સંરચનાવાદ
- બોધ (જ્ઞાન) સંસ્કરણ
- સ્મૃતિનું સામાન્ય બંધારણ
- ધ્યાન
- ધ્યાનના પ્રકાર
- ધ્યાનને અસર કરતાં પરિબળો
- ધ્યાન-વિચલન
- ધ્યાન-વિસ્તાર
- નિર્દેશક સ્મૃતિના પ્રકારો

શિક્ષણ સંબંધિત અન્ય બાબતો ..... 1.136 - 1.155
- NEP નવી રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (2020)
- શિક્ષણનો અધિકાર RTE
- મુખ્ય શિક્ષક અને શિક્ષકની સજ્જતા
  - મુખ્ય શિક્ષક (આચાર્ય)ની ભૂમિકા
  - મુખ્ય શિક્ષકનાં લક્ષણો
  - મુખ્ય શિક્ષકની ફરજો
  - શિક્ષકનું મહત્ત્વ
  - સફળ શિક્ષકના વૈયક્તિક ગુણો
  - સફળ શિક્ષકના વ્યાવસાયિક ગુણો
  - શિક્ષકનાં કાર્ય-કૌશલ્ય ક્ષેત્રો
  - શિક્ષકના પ્રતિબદ્ધતાનાં ક્ષેત્રો

ગુજરાતી ભાષા અર્થગ્રહણ ..... 2.1 - 2.30
- ગદ્યખંડ 1 થી 57
- પદ્યખંડ 1 થી 10

ગુજરાતી વ્યાકરણ.....2.31 - 2.96
- પાઠ્યપુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ કૃતિઓ, લેખકો અને કવિ
- ગુજરાતી ભાષા અને બોલીઓ
- ધ્વનિ શ્રેણી
- વર્ણ-વ્યવસ્થા
- શબ્દકોશ
- સંજ્ઞા
- સર્વનામ
- વિશેષણ
- ક્રિયાવિશેષણ
- ક્રિયાપદ
- કૃદંત
- વિભક્તિ
- નામયોગી અનુગ
- પ્રત્યય
- નિપાત
- સંયોજકો
- વાક્યના પ્રકાર
- કર્તરિ, કર્મણિ તથા ભાવે અને પ્રેરક વાક્યરચના
- સંધિ - જોડો અને છોડો
- સમાસ
- છંદ
- અલંકાર
- જોડણી
- જોડણીભેદ

- સમાનાર્થી શબ્દ
- વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો
- તળપદા શબ્દો
- શબ્દસમૂહ માટે સામાસિક કે પારિભાષિક શબ્દો
- કહેવતો
- રૂઢિપ્રયોગ
- વાક્યશુદ્ધિ
- વિરામચિહ્નો
- શબ્દભંડોળ – રવાનુકારી અને દ્વિરુક્ત શબ્દો

અંગ્રેજી ભાષા અર્થગ્રહણ ..... 3.1 - 3.25

- PASSAGE 1 to 40
- STANZA 1 to 7

અંગ્રેજી વ્યાકરણ.....3.26 - 3.94

- Articles (આર્ટિકલ્સ)
- Kinds of Nouns (નામ)
- The Pronoun (સર્વનામ)
- Adjectives (વિશેષણ)
- Verbs (ક્રિયાપદ)
- Adverbs (ક્રિયાવિશેષણ)
- Conjunctions (સંયોજકો)
- Prepositions (નામયોગી અવયવ)
- Phrase Preposition
- Modal Auxiliaries (સહાયકારક ક્રિયાપદો)
- Infinitive (સામાન્ય કૃદંત)
- Question Tags (અનુપ્રશ્નો)
- Types of Sentences (વાક્યના પ્રકારો)
- Degree of Comparison
- TENSES (કાળ)
- Active and Passive Voice
- Direct-Indirect Speech
- Synonyms
- ANTONYMS
- One word Substitution
- Errors In The Use Of Certain Words
- Use of idiomatic expressions
- Words that cause confusion like Homonyms/Homophones
- Dictionary Order

સામાન્ય જ્ઞાન (વન લાઈનર સ્વરૂપે)..... 4.1 - 4.26

- ગુજરાતનો ઈતિહાસ અને રાજનીતિ
- ગાંધીજી, સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ અને ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર
- ગુજરાતની ભૂગોળ
- ગુજરાતના જિલ્લાઓ
- ગુજરાતનો સાંસ્કૃતિક વારસો
- ગુજરાતી સાહિત્ય
- ભારતનો ઈતિહાસ
- ભારતની ભૂગોળ
- ભારતનો સાંસ્કૃતિક વારસો
- વિશ્વની ભૂગોળ
- વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલોજી
- ભારતનું અર્થતંત્ર
- ભારતનું બંધારણ
- પંચાયતી રાજ
- કમ્પ્યૂટર
- જાહેર વહીવટ
- દિવસ – એવોર્ડ્ઝ – ઓર્ગેનાઈઝેશન
- પર્યાવરણ
- આપત્તિ વ્યવસ્થાપન

તાર્કિક અભિયોગ્યતા .....4.27 - 4

- મૂળાક્ષર શ્રેણી
- સંખ્યાશ્રેણી
- મૂળાક્ષર સંખ્યાત્મક શ્રેણી
- અનિયમિત શ્રેણી
- આકૃતિ શ્રેણી
- સંકેત ઉકેલ
- વર્ગીકરણ
- પ્રમાણની તુલના
- બેઠક–વ્યવસ્થા
- કસોટી
- લોહીના સંબંધો
- દિશા અને અંતર
- પ્રતિબિંબ
- આકૃતિઓની ગણના
- પાસો
- વેન ડાયાગ્રામ અને અનુમેય
- સમસબંધો
- આકૃતિ નિર્માણ અને વિશ્લેષણ
- ઘડિયાળ
- કૅલેન્ડર
- નિવેદન અને તારણો
- પેપર ફોલ્ડિંગ અને કટિંગ
- માહિતી વ્યવસ્થાપન
- માહિતીનું અર્થઘટન

શિક્ષણના વર્તમાન પ્રવાહો.....4.82

વિભાગ 2

ગુજરાતી પદ્ધતિશાસ્ત્ર..... 1.3 - 1.39

- અધ્યયન અને ભાષા સંપ્રાપ્તિ
- વિવિધતા ધરાવતા વર્ગખંડમાં ભાષાશિક્ષણના પડકારો ; ભાષા સંબંધિત મુશ્કેલીઓ, ભૂલો અને અવરોધો
- વ્યાવહારિક વ્યાકરણ શિક્ષણનો ઉપયોગ
- ભાષા વિકાસ માટે શ્રવણ અને કથનની ભૂમિકા
- ભાષા કૌશલ્ય
- IT (માહિતી ટેક્નોલૉજી)નો સાધન તરીકે ઉપયોગ
- મૂલ્યાંકન
- અધ્યયન – અધ્યાપન સામગ્રી : પાઠ્યપુસ્તક, મલ્ટિમીડિયા સામગ્રી, વર્ગખંડના બહુભાષી સ્રોતો
  - ગદ્ય શિક્ષણનું મહત્ત્વ
  - સ્વાધ્યાય પદ્ધતિ
  - જૂથચર્ચા પદ્ધતિ
  - વિવરણ પદ્ધતિ
  - ગદ્ય શિક્ષણની પદ્ધતિઓ
  - પદ્ય શિક્ષણ
  - સર્જનાત્મક લેખનનું અધ્યાપન
  - નિબંધલેખન
  - પત્રલેખન
  - વિચારવિસ્તાર
  - અહેવાલલેખન
  - સામયિક
  - ગુજરાતી બાળ સાહિત્ય
- વિષયવસ્તુ આધારિત પ્રશ્નો

અંગ્રેજી પદ્ધતિશાસ્ત્ર..... 2.1 - 2.18

- આંતરરાષ્ટ્રીય / વૈશ્વિક ભાષાની સંકલ્પના
- અભ્યાસ અને અધિગમ શીખવું અને સંપ્રાપ્તિ
  - અંગ્રેજી ભાષાનું મહત્ત્વ
  - ભાષા અધ્યયનના પાયાના કૌશલ્ય
  - શ્રવણ કૌશલ્ય
  - કથન કૌશલ્ય
  - વાચન કૌશલ્ય
  - લેખન કૌશલ્ય
- ભાષા શિક્ષણના સિદ્ધાંતો
  - પ્રત્યક્ષ પદ્ધતિ
  - દ્વિભાષી પદ્ધતિ
  - સ્ટ્રકચર અભિગમ
  - રચનાત્મક અભિગમ
  - બેહેવિયરિસ્ટ સિદ્ધાંત
  - સામાજિક રચનાવાદ
  - Stephen Krashen –Theory of Second Language Acquisition
- ITનો સાધન તરીકે ઉપયોગ
  - કમ્યુનિકેશન મીડિયા અને ઇન્ટરનેટમાં અંગ્રેજીનું મહત્ત્વ
  - માધ્યમો દ્વારા મળતી સુવિધા
  - સ્વઅધ્યયન તેમજ વ્યાવસાયિક વિકાસ માટે અંગ્રેજી
- ભાષા વિકાસ માટે શ્રવણ અને કથનની ભૂમિકા
- ભાષાકૌશલ્ય
- ધ્વનિ શાસ્ત્ર અને અંગ્રેજી ઉચ્ચાર
- વાચન કૌશલ્ય
- લેખન કૌશલ્ય
- વિચારોને મૌખિક અને લેખિત રીતે વ્યક્ત કરવા માટે વ્યાકરણની સમીક્ષાત્મક ભૂમિકા
- પૂર્વ લેખન તબક્કાની પ્રવૃત્તિ
- વર્ગખંડમાં ભાષા શિક્ષણના પડકારો : ભાષાકીય મુશ્કેલીઓ, ભૂલો અને અવરોધો
  - ભાષાકીય મુશ્કેલીઓ
  - ભૂલો : સ્વરૂપ, કારણ અને વ્યવસ્થાપન
  - વિકારો/વિશેષ જરૂરિયાતો
  - વર્ગખંડ વ્યવસ્થાપન વ્યૂહરચનાઓ
  - શિક્ષક માટે પ્રાયોગિક ટિપ્સ
- અધ્યયન–અધ્યાપન સામગ્રી : પાઠ્યપુસ્તક, મલ્ટિ–મીડિયા સામગ્રી, વર્ગખંડના બહુભાષી સ્રોતો
- અંગ્રેજી વિષય શિક્ષણમાં ઉપચારાત્મક શિક્ષણ

हिन्दी व्याकरण..... 3.1 - 3.50

- वर्णमाला
- शब्द के अर्थ
- लिंग पहचान और लिंग परिवर्तन
- शब्दकोश का उपयोग
- संधि
- विरामचिह्न
- वर्तनी
- समानार्थी शब्द
- विलोम शब्द
- शब्दसमूह
- समास
- वाक्य के प्रकार
- लोकोक्तियाँ या कहावते
- मुहावरे
- तत्सम - तद्भव शब्द
- उपसर्ग
- विशेषण
- क्रिया
- सर्वनाम
- क्रियाविशेषण

- संज्ञा
- अशुद्ध वाक्यों को शुद्ध करना
- कर्तृवाचक संज्ञा
- हिन्दी साहित्य की प्रमुख पंक्तियाँ
- हिन्दी साहित्यकार और उनकी रचनाएँ
- विषयवस्तु आधारित प्रश्नोत्तर

हिन्दी पद्धतिशास्त्र.....3.51- 3.63

- भाषा-अधिगमएवं भाषा-अर्जन
  - भाषा-अर्जन
  - भाषा-अर्जन की विशेषताएँ
  - भाषा-अधिगम
  - भाषा-अधिगम की विशेषताएँ
  - भाषा-अर्जन और भाषा-अधिगम में अंतर
- अभ्यासक्रम का अर्थ
- अभ्यासक्रम का स्वरूप
- अध्ययन निष्पत्तियो मे उत्कुष्ट गुणवत्ता प्राप्त करना
- अध्ययन निष्पत्ति को समझना
- अध्ययन निष्पत्ति विषयक मूल्यांकन करना
- अध्ययन निष्पत्तियो की विकासात्मक श्रृंखला
- मानवीय मूल्यो को उजागर करना
- भाषा शिक्षण के सिद्धांत
  - भाषा शिक्षण के उद्देश्य
- विचारों की मौखिक एवं लिखित अभिव्यक्ति में व्याकरण की समीक्षात्मक भूमिका
  - व्याकरण की समीक्षात्मक भूमिका का अर्थ
  - मौखिक अभिव्यक्ति में व्याकरण की भूमिका
  - लिखित अभिव्यक्ति में व्याकरण की भूमिका
  - व्याकरण की समीक्षात्मक दृष्टि
  - परंपरागत और संदर्भ-आधारित व्याकरण-शिक्षण में अंतर
  - व्याकरण-शिक्षण की प्रमुख पद्धतियाँ
  - व्याकरण-शिक्षण में शिक्षक की भूमिका
  - कक्षा 6 से 8 के लिए व्यावहारिक गतिविधियाँ
- हिन्दी पाठ्यपुस्तक की विशेषताएँ
- हिन्दी कक्षा 6 से 8 की शिक्षक संदर्शिकाओं की विशेषताएँ
- उपचारात्मक शिक्षण
  - अर्थ एवं परिभाषा
  - उपचारात्मक शिक्षण के उद्देश्य
  - उपचारात्मक शिक्षण की आवश्यकता
  - निदानात्मक मूल्यांकन और उपचारात्मक शिक्षण
  - उपचारात्मक शिक्षण की चरणबद्ध प्रक्रिया
  - भाषा-कौशल के अनुसार उपचारात्मक गतिविधियाँ
  - निदान हेतु छोटा मूल गद्यांश
  - उपचारात्मक शिक्षण में शिक्षक की भूमिका और सावधानियाँ

संस्कृत व्याकरण..... 4.1- 4.36

- शब्दार्थ
- समानार्थक शब्दा:
- विरुद्धार्थी शब्दा:
- संस्कृत साहित्य
- संस्कृत साहित्यना महान कविओ
- वर्णपरिचय
- संख्या-परिचय:
- संस्कृतसामयिकानां सूचि
- समय:
- अव्यय
- संख्यावाचक विशेषण
- संख्यापूरक विशेषण
- संधि
- कृदन्त
- समास:
- 'स्म'नो प्रयोग।
- नामधातु
- उपसर्ग
- विभक्ति
- सर्वनाम
- वर्तमानकाल:
- ह्यस्तन भूतकाल
- सामान्य भविष्यकाल:
- आज्ञार्थ
- विध्यथ

संस्कृत पद्धतिशास्त्र.....4.37- 4.48

- वैदिक साहित्य
- लौकिक साहित्य
- संस्कृत भाषानो उद्‌भव
- आर्यभट्ट, वराहमिहिर, भास्कराचार्य वगेरेनो परिचय
- संस्कृतनी प्रचलित साहित्यिक कृतिओ अने तेमां समाविष्ट मूल्योनो परिचय
- साहित्य कृतिओनो टूंकमां परिचय
- संस्कृतनो अन्य विषयो साथेनो अनुबंध
- वैश्विक परिप्रेक्ष्यमां संस्कृत
- समृद्ध साहित्य वारसानी भाषा
- संस्कृत भाषाना अध्यापननुं महत्त्व
  - भाषाकीय महत्त्व
  - संस्कृत भाषानी अध्ययन-अध्यापन ...ातेओ
  - आश्रमशाळा व्यवस्थाथी प्रवर्तमान समय सुधी प्रयोजाती संस्कृत भाषानी अध्यापन पद्धतिओ
- वैश्विक फलक पर प्रयोजाती पद्धतिओ
- संभाषण पद्धति अने तेनुं महत्त्व
- शुद्ध अने सुवाच्य लेखननी रीतो
- मूल्यांकननी रीतो
- संस्कृत अध्ययन-अध्यापनमां ICTनो उपयोग
- समजपत्र – संस्कृत
- व्यावहारिक व्याकरण

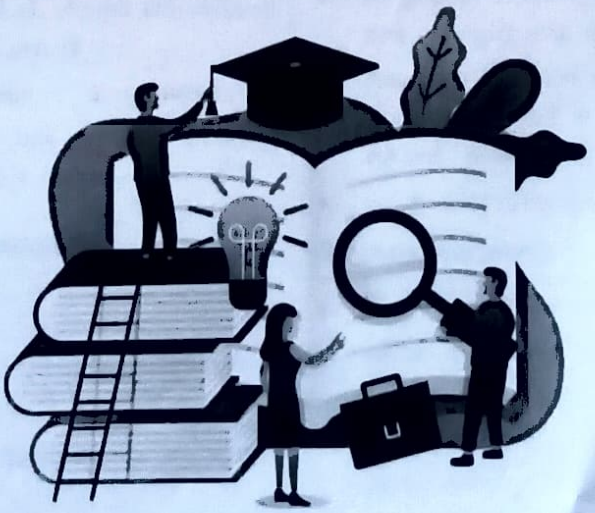
मोडेल प्रश्नपत्रो (नवा अभ्यासक्रम मुजब)..... 5.1- 5.

વિભાગ 1

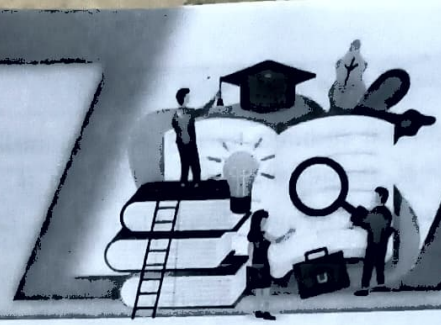
(1) બાળવિકાસ અને શૈક્ષણિક શાસ્ત્ર

(2) ભાષા (ગુજરાતી અને અંગ્રેજી)

(3) સામાન્ય જ્ઞાન, તાર્કિક અભિયોગ્યતા અને શિક્ષણના વર્તમાન પ્રવાહો

બાળવિકાસ

વિકાસની સંકલ્પના અને અધ્યયન સાથેનો સંબંધ

વિકાસની વ્યાખ્યા

- સામાન્ય રીતે વિકાસ શબ્દને બાળકના શારીરિક કદ સાથે જોડી દેવામાં આવે છે. બાળકના શારીરિક વિકાસને વૃદ્ધિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, જ્યારે વિકાસ એ વધુ વ્યાપક અને સંકુલ ઘટના છે.
- વિકાસ એ જીવનની સાબિતી છે. ગર્ભાધાનથી જ બાળકનો વિકાસ સતત ચાલુ રહે છે.

વ્યાખ્યા :

1. **હરલોકના મતે :** 'વિકાસ એ વૃદ્ધિ પૂરતો મર્યાદિત નથી. તેને બદલે તે પરિપક્વતાના લક્ષ્ય તરફ દોરી જતી પ્રગતિશીલ પરિવર્તનોની શૃંખલા છે, વિકાસ વ્યક્તિના સંદર્ભે નવીન વિશિષ્ટતાઓ અને નવીન શક્તિઓમાં પરિણમે છે.'
2. **સ્કીનરના મતે :** 'વિકાસ એ નિરંતર અને ક્રમિક રીતે ચાલતી પ્રક્રિયા છે.'
3. **એન્ડરસનના મતે :** વિકાસ એ માત્ર શારીરિક કે માનસિક શક્તિની વૃદ્ધિનો ઉલ્લેખ કરવા ઉપરાંત બીજું ઘણું સૂચવે છે. વિકાસ એ અનેક કાર્યોના એકીકરણની જટિલ પ્રક્રિયા છે.
4. **કેન્ટ્રીલ અને ઈરાગાર્ડનના મતે :** 'વિકાસ દ્વારા વ્યક્તિ પરિપૂર્ણતાની પ્રાપ્તિ તરફ આગળ વધે છે.'
5. **જેમ્સ ડીવરના મતે :** 'વિકાસ એ જીવંત શરીરમાં અમુક અંતિમ પરિસ્થિતિ તરફ સતત થયા કરતો ફેરફાર છે.'

વિકાસનો અર્થ

- વ્યક્તિનો નિરંતર વિકાસ થતો રહે છે. સામાન્ય રીતે વ્યક્તિના જીવનમાં વિકાસની ત્રણ મુખ્ય અવસ્થા છે :

  1. બાલ્યાવસ્થા 2. યુવાવસ્થા 3. વૃદ્ધાવસ્થા
- આંતરિક ક્ષમતાઓ, શારીરિક અને માનસિક ફેરફારોનું એકીકરણ, સર્વાંગીણ ફેરફાર એટલે વિકાસ.

માનવ વિકાસના તબક્કાઓ

ગર્ભાવસ્થા (Prenatal stage) :

- ગર્ભાવસ્થાનો સમય ગાળો ગર્ભાધાનથી લઈને બાળકના જન્મ સુધીનો ગણાય છે.
- ગર્ભાવસ્થાનો સમય ગાળો જન્મ પહેલાં લગભગ નવ માસનો માનવામાં આવે છે.
- ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન વ્યક્તિની શારીરિક વૃદ્ધિ ખૂબ ઝડપથી થયા કરે છે.
- આ અવસ્થામાં થતી શારીરિક વૃદ્ધિનો આધાર માતાના જીવન-વ્યવહાર પર રહે છે.
- માતાનું સ્વાસ્થ્ય ટેવો, સંવેગો, પુખ્તા તેમજ વાતાવરણની આ અવસ્થા દરમિયાન ગર્ભ પર પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે અસરો થાય છે.
- સ્ત્રીના અને પુરુષના બંનેનાં જન્યુકોષ (gamete - અંડકોષ અને શુક્રકોષ)માં 23 રંગસૂત્રો હોય છે. ફલન બાદ બનતા યુગ્મનજ (zygote) અને શરીરના દૈહિક કોષોમાં 46 રંગસૂત્રો 23 જોડીઓમાં ગોઠવાયેલાં હોય છે. સ્ત્રીના અને પુરુષના બંનેનાં બીજમાં રંગસૂત્રોની બાવીસ જોડી તો સરખી જ હોય છે. (XX રંગસૂત્રોવાળી) પરંતુ ત્રેવીસમી જોડીની બાબતમાં બંને વચ્ચે તફાવત હોય છે.
- પુરુષની ત્રેવીસમી રંગસૂત્રની જોડીમાં એક X રંગસૂત્ર અને Y રંગસૂત્ર હોય છે, જ્યારે સ્ત્રીની ત્રેવીસમી જોડીમાં X રંગસૂત્રો હોય છે. ફલીકરણ વખતે જો બંનેની ત્રેવીસમી જોડીમાંથી X રંગસૂત્રો જ ભેગાં થાય તો છોકરી જન્મે છે.
- જ્યારે પુરુષની ત્રેવીસમી જોડીનું Y રંગસૂત્ર અને સ્ત્રીની ત્રેવીસમી જોડીનું X રંગસૂત્ર જોડાય તો છોકરો જન્મે છે.

શૈશવાવસ્થા :

- આ અવસ્થાને શિશુ અવસ્થા પણ કહેવામાં આવે છે. કેમ કે, આ અવસ્થા બાળકના જન્મથી પાંચ કે છ વર્ષના સમય ગાળા સુધીની ગણવામાં આવે છે.
- બાળકની શારીરિક વૃદ્ધિ આ અવસ્થામાં ઝડપથી થાય છે.
- આ અવસ્થામાં બાળકને તમામ બાબતોમાં અન્ય વ્યક્તિની જરૂર પડે છે. આ તબક્કામાં જ બાળકના માનસિક અને સામાજિક વિકાસ થવાની શરૂઆત થાય છે.
- આ અવસ્થા દરમિયાન બાળકની અનુકરણવૃત્તિ, જિજ્ઞાસાવૃત્તિ અને સર્જનવૃત્તિ પ્રગટ થાય છે.
- શૈશવવસ્થા દરમિયાન બાળક ઘરના સભ્યો સાથે ભાવાત્મક સંબંધો સ્થાપિત કરે છે અને જાતીય તફાવતો જાણી તે અંગે સભાનતા કેળવાતું થાય છે.
- બાળકની શારીરિક વૃદ્ધિ ઝડપથી થતી હોય છે.

શિશુ અવસ્થાનાં લક્ષણો :

- શિશુ અવસ્થાનાં બાળકોનું મન ઘણું ચંચળ હોય છે.
- આ અવસ્થામાં બાળક વધુ કલ્પનાશીલ હોય છે, બાળકોનું સમગ્ર વર્તન તેની જરૂરિયાતોને સંતોષવાના પ્રયત્ન કરતું હોય છે.
- જે વર્તનથી તેની જરૂરિયાતો સંતોષ અને જેનાથી તેને વારંવાર આનંદ થાય તેવું આચરણ કરે છે.